

Ghid practic de îndrumare a Codului de Etică și Deontologie profesională în UPB

Etica este studiul moralei unei societăți (sau studiul moralității, al moravurilor).

Morala unei societăți (sau universități) este un ansamblu de reguli care coordonează membrii acelei universități – membri care au de obicei interese diferite, chiar divergente - spre atingerea unor țeluri comune majore în așa fel încât: să nu-și facă rău unii altora; să-și asigure o viață profesională și socială reușită; să sporească bunăstarea tuturor, într-un mod imparțial; să respecte demnitatea și autonomia tuturor celor afectați de activitățile universității; să recompenseze munca după merit.

Introducere

De ce ne dorim o universitate morală?

Cercetări teoretice de etică organizațională evidențiază că mediul sau contextul organizațional influențează în mod direct comportamentul (i)moral al membrilor unei organizații. Universitățile trebuie să dezvolte un mediu etic și practici etice la nivel instituțional pentru a pretinde comportamente etice la nivel individual. Este așadar nevoie să fim atenți la etica universității ca întreg, deopotrivă cu etica membrilor acesteia.

Principiile și normele morale au fost prezente întotdeauna în mediul universitar, dar în cea mai mare parte a timpului sub forma unor reguli nescrise, a unor obiceiuri academice și bune practici profesionale variabile de la o universitate la alta. Unii confundă morala universității cu morala creștină, ce domină în afara universității, în societate și în viața privată. Morala academică și cea a cercetării nu sunt părți ale „moralei comune”, ci sunt forme ale eticii instituționale. Aceasta se bazează pe următoarele principii fundamentale:

CLARITATE = gradul în care așteptările universității cu privire la conduita morală a membrilor sunt curate, concrete și complete

CONSISTENȚĂ = gradul în care așteptările universității cu privire la conduita morală a membrilor sunt coerente, univoce, neambigue și compatibile

SANȚIONABILITATE = măsura în care universitatea aplică sancțiuni pozitive / negative pentru conduite responsabile / iresponsabile

REALIZABILITATE = măsura în care așteptările universității cu privire la conduita morală a membrilor pot fi îndeplinite de aceștia, prin asigurarea resurselor organizaționale necesare

SUSȚINERE = măsura în care universitatea îi sprijină sau îi împiedică pe membri să adopte un comportament etic (ex. prin motivație adecvată)

VIZIBILITATE = gradul în care poate fi observată și monitorizată conduita membrilor, dar și consecințele acesteia

CRITICABILITATE = gradul în care universitatea asigură un mediu deschis spre discutarea dilemelor și comportamentelor morale.

Cum să respectăm codul de etică?

Cel mai simplu mod de a gândi corect din punct de vedere etic este prin conștientizarea și aplicarea codului de etică al Universității POLITEHNICA din București.

- Codul de etică trebuie să devină a doua dumneavoastră natură.
- Pentru explicarea și asimilarea acestuia, trainingurile etice sunt de o maximă importanță.

Ce se întâmplă când nu avem reguli în codul de etică sau legi juridice?

De exemplu:

Apare un caz complet nou: un comportament deranjant, indecent, care nu e reglementat (poze indecente pe internet) sau neînsemnate cadouri pe care nu știm dacă le putem primi sau nu (flori, o carte, un material util, dar scump, pentru curs). În acest caz trebuie sesizată Comisia de Etică și Integritate Academică pentru a introduce o regulă morală nouă în Cod.

Scopul *Ghidului practic* este de a contribui la consolidarea sistemului de valori promovat în comunitatea academică privind etica și deontologia profesională, la promovarea culturii de integritate academică în Universitatea Politehnica din București (UPB), pentru ca întreg personalul să se bucure de respectul pe care îl merită.

Acesta se adresează tuturor studenților, masteranzilor și doctoranzilor, precum și cadrelor didactice și cercetătorilor și întregului sistem administrativ al Universității.

O conduită onestă, corectă, adecvată din punct de vedere deontologic – al eticii profesionale – servește nu numai prestigiului Universității, ci și învățământului românesc în ansamblu.

Integritatea academică, onestitatea și adevărul sunt valorile pe care studenții și întregul mediu universitar trebuie să le adopte și să le respecte.

Proprietatea intelectuală și drepturile de autor reprezintă un element central al activității academice și al politicilor de dezvoltare instituțională.

Integritatea academica presupune obligația fiecărui membru al comunității universitare de a acționa în interesul universității, de a-i susține politicile, strategiile și obiectivele în vederea realizării misiunii acesteia.

Membrii comunității UPB au obligația de a apăra prestigiul Universității și de a nu aduce în vreun fel prejudicii ale imaginii sau intereselor acesteia.

Studentii au obligația de a fi loiali Universității și de a-și îndeplini cu onestitate îndatoririle profesionale.

Integritatea academică este asigurată și prin funcționarea Comisiei de etică și integritate academică, a existenței unui Cod de etică și deontologie profesională universitară. Aceasta funcționează pe baza unui regulament propriu, iar Codul de etică și deontologie profesională este aprobat de Senatul universității și este parte a Cartei universității.

Principiile de bază care reglementează normele de deontologie academică în UPB, așa cum decurg ele din Carta Universității și din Codul de Etică și deontologie profesională universitară sunt menite să asigure promovarea și consolidarea culturii de integritate academică, dar și respectul față de standardele etice și profesionale.

Etica academică este studiul moralei din universitate manifestată în relațiile dintre personal și instituție, dintre membrii instituției (personal administrativ-profesori; profesori–studenți etc.) și dintre personal și beneficiarii externi (firme contractante, licee, viitori studenți, părinți etc.).

Codurile etice se bazează pe principii etice universale care sunt ghidul creării regulilor morale specifice (care sunt ghizi ai comportamentului).

Principiile etice nu sunt nici ele reguli de conduită, ci criteriile majore care întemeiază și justifică regulile de conduită; ele țin de fundamentele moralității (teorii), fiind dezbătute și modificate continuu de eticieni. Datoriile morale specifice sau standardele morale (reguli de conduită, proceduri de aplicare a principiilor) există sub forma unor obligații sau interdicții care ne spun ce să facem/să nu facem sub aspect moral.

Principii etice universale:

1)Principiul autonomiei: trebuie să respectăm dreptul fiecărei persoane de a decide liberă alegerile, scopurile și proiectele proprii, fără nici o ingerință străină, pe baza propriilor sale credințe și valori.

2)Principiul demnității: omul trebuie respectat ca valoare supremă și incomparabilă; el nu trebuie tratat niciodată doar ca un mijloc pentru a ne atinge scopurile egoiste, ci ca scopul cel mai înalt. Și avem dreptul să ne așteptăm la același tratament.

3)Principiul binefacerii: Fă binele și, dacă nu poți face bine fără să faci simultan și un rău, atunci e preferabil să nu acționezi.

4)Principiul precauției : Nu trebuie să acționăm (mai ales în cercetare) în modalități care pot fi dăunătoare în viitor chiar și în condițiile în care nu putem prezice exact care vor fi daunele și cine vor fi cei afectați.

4)Principiul dreptății : Trebuie să distribuim echitabil (nepărtinitor) bunurile și serviciile universității, să nu discriminăm persoanele, să le apreciem după merit, nevoi, contribuție și responsabilitate etc., ținând cont de resursele disponibile. Acestea sunt cele mai cunoscute principii etice din filosofia europeană a moralei și cele mai relevante pentru etica academică. Din aceste valori decurg următoarele **reguli morale:**

1. Autonomia:

- Libertățile academice
- Autonomia universitară și personală ; Respectarea consimțământului informat în cercetare

2. Respectul demnității:

- Datoriile legate de respect și toleranță
- Interdicția calomniei, dezinformării, denigrării,
- Transparența informației științifice și administrative;
- Datorii privind onestitatea și corectitudinea intelectuale (plagiat, fraude intelectuale, proprietate intelectuală, „fabricarea” rezultatelor cercetării etc.)

3. Principiul binefacerii:

- Datorii legate de respectarea integrității profesionale.
- A nu produce durere fără motiv oamenilor și animalelor folosite în experimente.
- Datoria de a urmări prin întreaga activitate binele comunității universitare și al societății în sens larg.

4. Dreptatea:

- Tratament echitabil;
- Non-discriminarea
- Recompensarea după merit.
- Eliminarea conflictelor de interese
- Măsuri împotriva corupției și abuz

Membrii comunității academice au o serie de obligații de care trebuie și fie conștienți, și pe care trebuie să le onoreze:

- responsabilitate față de prezentarea adevărului științific, față de societate, față de colegi și comunitatea științifică,
- responsabilitate față de ei înșiși și propria lor muncă, bazandu-se pe sistemul de valori fundamentale promovat de UPB privind autonomia universitară, libertatea academică, autonomia personală intelectuală a cercetătorului și acceptarea diversității de opinii și convingeri, profesionalismul și onestitatea profesională, responsabilitatea personală, promovarea toleranței și egalitatea șanselor, menite să asigure promovarea și consolidarea culturii de integritate academică,
- respectul față de standardele etice și profesionale descrise pe larg în art. 44 Codul de etică și deontologie profesională universitară, Carta UPB.

Onestitate academică

Principalele valori etice promovate de Universitatea POLITEHNICA din București, sunt autonomia universitară, libertatea academică, autonomia personală, profesionalismul, onestitatea profesională, responsabilitatea personală, promovarea toleranței și egalitatea șanselor.

Libertatea academică dă dreptul oricărui membru al comunității academice de a-și exprima deschis opiniile profesionale și obligația universității de a nu le cenzura decât în condițiile legii. Libertatea academică presupune inclusiv libertatea în selectarea și dezbateră subiectelor, în examinarea critică a judecăților, valorilor, normelor și practicilor sociale în spiritul onestității intelectuale și cu asumarea responsabilității pentru opiniile exprimate, dar și respectul față de libertatea celorlalți membri ai comunității universitare. Orice membru al comunității academice își poate articula în mod liber, în interiorul sau în afara mediului academic, opiniile, concepțiile și teoriile fundamentate pe competența sa profesională. Sunt încurajate abordarea critică, parteneriatul intelectual și cooperarea academică, indiferent de opiniile politice sau convingerile religioase.

Activitatea fiecărui membru al comunității academice se raportează la cele mai înalte standarde de competență și profesionalism. Universitatea inițiază programe academice apte să contribuie semnificativ la evoluția cunoașterii, la dezvoltarea culturii și artelor românești și la formarea unor specialiști competitivi. Fiecare membru al comunității academice trebuie să își asume răspunderea pentru calitatea activității didactice și de cercetare și pentru contribuția sa în desfășurarea procesului de învățământ.

Integritatea academică se construiește printr-un comportament etic al membrilor comunității fiecărei universități, care generează o cultură bazată pe onestitate academică și rigoare intelectuală, în care actul educațional tinde spre excelență și este susținut de o evaluare corectă și obiectivă, iar toți membrii contribuie la prevenirea, identificarea și raportarea acțiunilor care pun în pericol acest deziderat, astfel încât universitatea să poată interveni și sancționa faptele reprobabile. În acest context, participanților la programele educaționale universitare li se cere în mod special să dea dovadă de onestitate academică (intelectuală), evitând orice manieră în care ar putea să obțină un avantaj academic pentru sine sau pentru altcineva prin mijloace necinstite sau nedrepte.

Exemple de încălcare a onestității academice:

- ✓ Plagiatul;
- ✓ Fabricarea datelor;
- ✓ Reproducerea propriilor lucrări pentru a obține credite la alte cursuri ;

- ✓ Predarea de lucrări de seminar, licență, disertație, doctorat care au fost parțial sau complet scrise de o altă persoană (indiferent că au fost realizate gratuit de un prieten sau contra-cost de o firmă specializată);
- ✓ Copiatul la examen după materiale proprii sau după lucrarea unui alt coleg (inclusiv consultarea cu un alt coleg în timpul examenelor);
- ✓ Introducerea în sala de examen a unor materiale după care se poate copia (telefon, notebook, cărți, foi etc.);
- ✓ Utilizarea inadecvată a echipamentelor electronice la examen pentru a accesa informații.

Plagiatul

Plagiatul reprezintă însușirea ideilor, metodelor, procedurilor, tehnologiilor, rezultatelor sau textelor unei persoane, indiferent de calea prin care acestea au fost obținute, prezentându-le drept creație personală.

Proprietatea intelectuală și drepturile de autor sunt încălcate, potrivit Codul de Etică, atunci când:

- sunt copiate sau parafrazate idei, texte, argumente, date sau rezultate în mod necorespunzător, fără menționarea autorului și referire la operă;

- sunt prezentate public idei, rezultate de cercetare, ipoteze, date, reprezentări (vizuale, auditive), formule, algoritmi, demonstrații, secvențe de program etc. emise sau create de alte persoane, fără menționarea autorului și referire la operă;

- sunt însușite contribuțiile intelectuale (traduceri, sistematizări, tabele, figuri etc.) fără menționarea autorului și referire la operă;

- se produce o confuzie cu privire la proprietatea intelectuală în urma prezentării publice a unui text scris, vorbit, material video sau audio prin neatribuirea sursei, astfel încât publicul nu poate stabili în mod clar paternitatea asupra operei.

Universitatea POLITEHNICA din București recomandă ca propria contribuție la realizarea temelor sau a altor obligații academice să fie una semnificativă și consistentă, simpla compilație a unor citate sau idei din diverși autori, chiar dacă citarea s-a făcut în mod corect, nefiind încurajată.

Sunt permise, fără consimțământul autorului, reproducerea unor scurte citate dintr-o operă, în scop de analiză, comentariu și critică ori cu titlu de exemplificare; utilizarea de articole izolate sau de scurte extrase din opere în publicații destinate exclusiv învățământului precum și reproducerea pentru învățământ, în cadrul instituțiilor de învățământ, de articole izolate sau de scurte extrase din opere, în măsura justificată de scopul urmărit.

Confecționarea de date reprezintă înregistrarea și prezentarea unor date din imaginație, care nu sunt obținute prin metodele de lucru folosite în cercetare.

Falsificarea reprezintă măsluirea materialelor de cercetare, a echipamentelor, proceselor sau rezultatelor, omiterea unor date sau rezultate de natură a deforma rezultatele cercetării.

Conflictul de interese reprezintă situația de incompatibilitate în care se află o persoană care are un interes personal ce influențează imparțialitatea și obiectivitatea activităților sale în evaluarea, monitorizarea, realizarea și raportarea activităților. Interesul personal include orice avantaj pentru persoana în cauză, soțul/soția, rude ori afini până la gradul IV inclusiv, sau pentru instituția din care face parte.

Exemple de conflicte de interese:

- când printre membrii comisiilor de admitere, licență, disertație, doctorat, acordare de granturi, angajare, promovare etc., există și evaluatori care sunt rude de gradul I sau II cu unii dintre candidații evaluați;

- când o persoană are roluri multiple susceptibile de a-i altera obiectivitatea fiind de exemplu, în x același timp, membru al unei echipe de cercetare care solicită finanțare și evaluator al proiectului respectiv;

- când un membru al universității participă la negocieri comerciale cu firme sau organizații în care are interese materiale;

- când colaborările și angajamentele externe ale unor membri ai corpului didactic și administrativ al Universității împiedică îndeplinirea în bune condiții a sarcinilor înscrise în statele de funcții și fișele posturilor pe care le ocupă etc

Participanților la programele de studii ale instituției (studenți, masteranzi, doctoranzi, cercetători), cât și cadrelor didactice și personalului administrativ li se cere să se comporte astfel încât să:

- Respecte libertatea și autonomia academică și personală prin neimpunerea unor credințe religioase, atașamente politice sau alte categorii de convingeri, precum și prin libertatea de a alege programele de studiu și de cercetare, oportunitățile și nivelurile de pregătire pe care le consideră adecvate;
- Protejeze dreptul la confidențialitate în toate problemele ce țin de viața celorlalți;
- Promoveze egalitatea de șanse, evitând orice formă de discriminare sau tratarea inegală a persoanelor, bazată explicit ori implicit pe criterii extraprofesionale precum rasa, etnia, religia, convingerile politice, naționalitate, gen, vârstă, dizabilități etc;
- Prevină și să combată corupția (ex. darea și luarea de mită în bani, cadouri sau alte avantaje materiale, traficul de influență) în toate formele ei, astfel încât să evite situațiile de obținere a unor avantaje nemeritate (ex. la concursurile de admitere în facultăți, la examene, la concursurile de

ocupare a posturilor didactice, de cercetare și tehnice, la competițiile de obținere a granturilor de cercetare etc.);

- Prevină atât abuzul de putere, cât și abuzul de încredere;
- Respecte onestitatea academică și corectitudinea intelectuală prin evitarea și declararea formelor de plagiat, copiat, „fabricare” a rezultatelor cercetărilor, de încălcare a proprietății intelectuale și a drepturilor de autor;
- Manifeste respect și toleranță față de ceilalți, fiind interzise adresările suburbane, jignitoare, ireverențioase sau vulgare, umilirea, intimidarea, amenințarea ori atacul la persoană;
- Evite și să sancționeze orice formă de hărțuire (ex. fizică, psihică, sexuală) prin care este manifestat un comportament degradant, intimidant sau cinismul.

Hărțuirea sexuală

Legea nr. 202/2002, republicată în 2007 definește hărțuirea sexuală ca fiind acea situație în care se manifestă un comportament nedorit cu conotație sexuală, exprimat fizic, verbal sau nonverbal, având ca obiect sau ca efect lezarea demnității unei persoane și, în special, crearea unui mediu de intimidare, ostil, degradant, umilitor sau jignitor”.

“Constituie discriminare bazată pe criteriul de sex orice comportament nedorit, definit drept hărțuire sau hărțuire sexuală, având ca scop sau efect:

a) de a crea la locul de munca o atmosfera de intimidare, de ostilitate sau de descurajare pentru persoana afectată;

b) de a influența negativ situația persoanei angajate în ceea ce privește promovarea profesională, remunerația sau veniturile de orice natură ori accesul la formarea și perfecționarea profesională, în cazul refuzului acesteia de a accepta un comportament nedorit, ce ține de viața sexuală”.

Exemple de hărțuire:

- ✓ Condiționarea promovării unui examen sau a prestării unui serviciu de un favor sexual.
- ✓ Asaltul sexual continuu, în ciuda protestelor celeilalte persoane, având ca efect lezarea reputației victimei.
- ✓ Atingerea fizică a unei persoane, cu evidente conotații sexuale, fără consimțământul persoanei respective.

În situația de zi cu zi, sunt deseori întâlnite așa-zisele dileme morale. De exemplu. Reprezintă oare hărțuire sexuală: invitarea de către profesor a unei studente la un

restaurant sau invitarea unei subalterne de către șeful său la restaurant (pentru a continua discutarea unor probleme de serviciu), spunerea de glume sexiste, relațiile romantice dintre un tânăr profesor și o studentă? Aceste situații sunt discutabile, de aceea este de preferat să fie evitate.

sau

Mai mulți colegi discută la o terasă cazul unei colege care a obținut o bursă (și a fost promovată) sugerând prin gesturi că virtuțile ei ar fi mai degrabă “aerodinamice” decât profesionale. Este acesta un gest de hărțuire sexuală? Da, cu siguranță.

Nu contează locul unde are loc discuția, hărțuirea sexuală poate consta din acte care crează un mediu profesional ostil ce afectează grav capacitatea acelei femei de a-și desfășura normal activitatea.

Corupția - reprezintă folosirea abuzivă a puterii publice, în scopul satisfacerii unor interese personale sau de grup.

Exemple de fapte de corupție:

Luarea de mită care constă în fapta funcționarului care, direct sau indirect, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase sau nu o respinge, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu, sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani și interzicerea unor drepturi. (art. 254 Cod Penal).

Darea de mită care constă în promisiunea, oferirea sau darea de bani ori alte foloase, în modurile și scopurile arătate în art. 254, se pedepsesc cu închisoare de la 6 luni la 5 ani. (art. 255 Cod Penal).

Trafic de influență: Primirea ori pretinderea de bani sau alte foloase ori acceptarea de promisiuni, de daruri, direct sau indirect, pentru sine ori pentru altul, săvârșită de către o persoană care are influența sau lasă să se creadă că are influența asupra unui funcționar pentru a-l determina să facă ori să nu facă un act ce intră în atribuțiile sale de serviciu, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 10 ani. (art. 257 Cod Penal).

Cadourile

Se declară „bunurile și serviciile primite cu titlu gratuit în cadrul unor activități de protocol în exercitarea mandatului sau a funcției, a căror valoare depășește, fiecare, echivalentul a 300 de euro”.

Apare următoarea dilemă morală se pot accepta cadouri?

„Orice gratuitate, favoare, discount, invitație la masă, și alte lucruri similare având o valoare monetară redusă, pot fi acceptate.

Ca urmare, pot fi primite: modeste tratații cu ocazia unor întâlniri și discuții academice (cafea, răcoritoare, pateuri), pachete, cupe și alte premii, cadouri de protocol

sub 300 de euro; acele cadouri a căror valoare o rambursați; materiale didactice (cărți, softuri) utile universității; cadouri făcute de o rudă; cadouri făcute pe baza unei vechi relații de prietenie, nu pentru a aștepta un avantaj; cadouri provenite de la altă universitate; pixuri, calendare, căni sau alte lucruri de mică valoare.

Deci angajații universității pot primi cadouri care respectă următoarele criterii:

- ✓ sunt strâns legate de munca lor ca angajați ai Universității sau de îndeplinirea misiunii universității (cărți de la edituri, softuri de la firme producătoare etc.).
- ✓ sunt utile personalului și studenților;
- ✓ sunt aprobate de Comisia de Etică a Universității.
- ✓ au o valoare sub 30-50 de euro.
- ✓

Trainingul etic

A avea un cod etic nu înseamnă nimic dacă acesta nu este implementat în viața universității în mod permanent. Trainingul etic servește acestui obiectiv. Cel mai greu lucru nu e să faci un cod etic, ci să-l dezvolti continuu, să fie conștientizat și aplicat de tot personalul.

Tipuri de training

Trainingul de conformitate = trainingul menit să facă personalul universității conștient de regulile morale și legile care-l privesc, să le înțeleagă și să adere la ele, respectându-le.

Training de dezvoltare a gândirii morale autonome = trainingul menit să formeze gândirea morală pentru cazurile în care nu avem legi și reguli care să ne îndrume, formarea unui discernământ moral propriu.

Trainingul se poate realiza prin următoarele mijloace:

- ședințe de training cu tot personalul (studiul codului etic, analize de caz, punerea în situație, dramatizarea unor cazuri etc.);
- auto-training online;
- filme, jocuri;
- dezbateri de caz;

Iată principalele acțiuni imorale îndeplinite în universitățile românești în genere, așa cum sunt identificate în cadrul a două cercetări empirice realizate la distanță de zece ani:

- favoritismul și evaluarea subiectivă din partea cadrelor didactice;
- hărțuirea sexuală pe linie ierarhică;
- nerespectarea proprietății intelectuale;
- comunicarea deficitară în instituție;
- mita și cadourile oferite profesorilor;
- relațiile erotice între studenți și profesori;
- utilizarea unui limbaj ofensator sau superior de către cadrele didactice;

- limbajul rece și nepolitic al personalului administrativ în relația cu studenții;
- presiuni din partea profesorilor pentru ca studenții să le cumpere cărțile.